

VASVERŐ KOVÁCS

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: SARUSI ISTVÁN

Vezetéknév. Tűz. Üllő. Vas. Kalapács. Kemény munka. Férfias szakma.

Takáts Zoltán pilisborosjenői díszítőkovács gyűjtőt szed, tüzet lobbant. Pár perc türelmet kér, mire megfelelő – 1100 °C körüli – hőmérsékletre hevülnek a lángok. Ugyanis ha túl alacsony a tűz hőfoka, nem lágyul a fém, ám ha túl magas, akkor a kelleténél képlékenyebbé válik az izzó anyag

„Van egyfajta szakmai önérzet a kovácsokban, ami visszamutat a mesterség régmúltjába.

Nem véletlenül övezte a történelem során misztérium azokat az embereket, akik képesek voltak a Föld mélyéből ércet kinyerni és azokból tűzzel szerszámot, tárgyakat előállítani. Sokszor az istenekkel, máskor a pokol lakóival azonosították őket.

„Sokszor az istenekkel, máskor a pokol lakóival azonosították őket. Félték tőlük vagy rajongtak értük. Ezért él mindmáig a kovácsbüszkeség...”

Félték tőlük vagy rajongtak értük. Ezért él mindmáig a kovácsbüszkeség” – vág nyomban a téma közepébe a fűjtató mellől a mester.

Mikor megfelelő hőmérsékletre melegedett a tűz, Takáts Zoltán

egy általános tévhit tisztázásába kezd. „Minél lágyabb az anyag, annál jobban formálható a díszműmunkákhoz. Laikus szemmel ez akár a lágyabb vas is lehetne. Csak-hogy kémiailag tiszta vasat két okból sem tudna használni a kovács: egyfelől viszonylag ritkán lehetne hozzájutni. Másrészt pedig olyan formálhatatlan, hogy alig-alig tudná megmunkálni. Végeredmény szempontjából pedig olyan gyenge szilárdságú tárgyakat kapnánk, amik a legkisebb erőhatásra is deformálódnának, törnének. Vagyis:

amit sokan vasnak gondolnak, az mind acél – vas és szén ötvözete. Minél több szenet használ a vashoz a kohász, annál keményebb az acél.”

A szakmát fél évszázada iparművészeti gimnáziumban kezdő mester tulajdonképpen nem válogat, hiszen apróbb munkáktól, lábas-alátétektől a berendezési tárgyakon át egészen az épületszerkezeti elemekig, rácsokig, kapukig nagyon széles a paletta. És csak első ránézésre egyszerűbb kisebb tárgyat készíteni:

A padlótól a plafonig

A kovácsolt díszítőtárgyaknak mindenhol helye lehet a lakásban, és a jól tervezett fémalakzatoktól a légies megjelenés sem idegen

Tűz-kéz-munkadarab

Egykor még a kézi működtetésű fűjtatóra is figyelni kellett, mára ez gépesített, így a tűz és a formálandó tárgy kettőse köti le a mestert

Ütemes csengés

Az üllőre tett munkadarabot ritmikus kalapácsütések érik, ez adja meg a munka ütemét. Közben azért csap félre, csak az üllőre, hogy legyen elegendő ideje kigondolni a következő ütés helyét, szögét, erősségét

minél bonyolultabbak a formái, annál aprólékosabb megmunkálást igényel, így egy alátét is lehet komplikált, míg egy kapu egyszerű. Ám a legegyszerűbb munkadarabok inkább a szerkezeti lakatosok feladatát, mintsem a díszítőkovácsokét jelentik.

Ha kopogtatnak nála, először átbeszéljük az igényt, majd helyszíni felmérés következik. Ezek után a tervezés szakaszai jönnek: ekkor dől el, az elkészített 3-4 vázlatból melyik valósuljon meg. „Ha egy ma divatos kovácsoltvas kaput kérnek, akkor a terveknek nyilván illeszkedniük kell a ház stílusához. A döntés után indul a műhely-

Tűzszerszámok

A hétköznapi és általában kevésbé feltűnő használati tárgyak is lehetnek művesek, a lakás díszei

KOVÁCSÉLET

Jobbára falun dolgoztak, így a helyi szerzőkésztetés és -javítás, a patkolás elegendő kenyeret adott nekik. Ráadásul a 20. századig még az állatgyógyításban is segédkeztek, Ahogy a technika fejlődött, nem csupán a paraszti élet eszközeit, kalapácsfejeket, kapát, kaszát kovácsoltak, hanem az uradalmi kovácsokból gépész-kovácsok is lettek. Ténykedésük a gyár- ipar mindinkább fokozódó térnyerésével sem vált hiábavalóvá, ugyanis a vasútépítésekkel, az új gépek kezelésével jól fizető álláshoz jutottak. Ám az irányváltásokkal a kézműves kovácsszakma majdnem eltűnt – a díszítőkovácsok lettek a túlélők. Akik a 19. század utolsó harmadában már rengeteg reprezentációs kovácsmunkát végeztek az ekkoriban tömegével emelt épületek díszítéséhez: korlátok, kapaszkodók, kapuk, kerítések dicsérik munkájukat. Olyannyira, hogy sokuk külföldön is megállta helyét: Franciaország számos épülete munkájuk híján nem ugyanígy festene.

munka, ami az összeszereléssel ér véget” – magyarázza. El kell persze gondolkodni a bel- és kültéri használat különbségeiből adódó fémvédelmen is. Mint mondja, vannak jól megmunkálható, rozsdamentes anyagok is, ám azokat magas költségük miatt nem igazán használják – korrózióvédelemként inkább marad a festés, esetleg a horganyzás.

Az OKJ-ből (Országos Képzési Jegyzékből) épp most törölték az eddig szereplő díszműkovács- és patkolókovács-szakmákat. „Azzal, hogy most kikerült a szakmalistáról, már az elvi lehetőségétől is elesett a kovácsutánpótlás. Talán majd beépül a szerkezetlakatosok, esetleg az általános fémművesség oktatásába a tudásanyag. Tanfolyamok, nyári táborok, szakkörök szervezésével még mindig van remény, hogy ha nem is iskolarendszerben, de gyakorlati oktatással örökítődjön át mindaz, amit mi, kovácsok tudunk.”

SARUSI ISTVÁN
TUDDOMÁNYOS ÉS
KULTURÁLIS TÉMÁKAT
FELDOLGOZÓ, SZABADÚSZÓ
FOTÓS, ÚJSÁGÍRÓ

MB | MAGYAR
BRANDS
2019

A MAGYAR MÁRKA ÉRTÉK